

Smaastykker.

I.

Om Herman Krums formentlige Sværmeri (1632).

Ved Holger Fr. Rørdam.

I Pontoppidans »Kirchen-Historie des Reichs Dännemarck» IV, 407 læses under Aaret 1650 følgende Notits: »Ein Studiosus Hermann Krum genannt, aus Helsingöer gebürtig, war auf die principia derer Reformirten vom Abendmahl und von der Tauffe gerathen, und hatte selbige under seine Bekannten auszustreuen angefangen, er ward ins Consistorium gefordret, und darüber vernommen, läugnete seine Dubia nicht, und liese sich von Theologis in so weit belehren, dass er nicht viel widersprach, jedoch erklärte er sich mit unserer Lehre vom erstern Punct nicht enig seyn zu können, und ward daher vom Abendmahl ausgeschlossen».

Om dette Emne har Pontoppidan neppe haft andre Oplysninger til sin Raadighed end dem, som indeholdes i følgende Universitetserklæring, der viser, at Sagen ikke er fra Aaret 1650 men fra 1632, ligesom den gjør det tvivlsomt, om Herman Krum var Student; snarere var han vel en Hollænder, der havde nedsat sig som Borger i Helsingør.

Acta Consistorii 2 Juni 1632:

Indkom Herman Crum af Helsingør, og som han af Præsterne sammesteds var angiven, at han udi en Prædiken skal have ladet sig mærke mod M. Thomas (Lund) med

nogen Modsigelse, og ellers ikke været til Alters nogle Aar, blev han af Rectore derom tilspurt, og til det første svarede han, sig ikke anderledes at have modsagt Præsten end udi saa Maade: Der det Evangelium blev prædiket om Jerusalems Tempel og dets Ødelæggelse, sagde han, førte M. Thomas det vidtløftig ud, at det Tempel var den Bolig, Gud vilde bo udi, hvortil jeg sagtelig hos mig selv svarede, dog at de, som hos stode, det hørte: nej ikke saa, men den rette Guds Tempel at være et tro kristen Menneskes Hjærte. Til det andet svarede han, at han i nogle Aar ikke havde været til Guds Bord, af Aarsag han havde antaget en anden Religion, men vidste ikke at sige, hvad det var, eller hvorudi det bestod; sagde sig alene at tro, hvis i Skriften fandtes; og derpaa lovede at ville tale med D. Casparo Brochmanno hjemme i hans Hus, om maaske han fra sine indbildte Meninger kunde hjælpes og komme paa gode Veje igjen.

9 Juni s. M.

Herman Crum af Helsingør blev forhørt og hans Bekjendelse, saavel som Professorum Betænkende om hannem, fattet og indskrevet i den store Kopibog, — ifølge hvilken den lyder, som følger:

Eftersom vor allernaadigste Herre og Konning har naadigst for godt anset og os befalet, at vi Herman Krum, som hidindtil har udi Helsingør været wohnhaftig, for os skulde lade fordre, hans Bekjendelse [høre], hannem af Guds Ord undervise og med en sagtmodig Aand ved Guds naadige Hjælp fra sine indbildte Meninger afvende, og endelig vores Betænkende om forskrevne Herman Krum underdanigst med forderligste indlægge: da have vi udi den Herres Jesu Christi Navn med hannem handlet og om hannem censureret, som efterfølger:

I. Have vi udi den sande Guds Frygt, efter han for os paa Consistorium var fordret, hannem om hans kristelige Trosartikler adspurgt udi de Stykker, som mellem os og Anabaptisterne saa vel som Calvinisterne mest tvistige ere, hvad hans Mening derudi var. Da han Catechesin Heidel-

bergensem saavel som et Scriptum Anabaptistarum haver fremlagt og svaret, udi samme Bøger at findes sin Bekjendelse.

II. Eftersom vi da vel fornå, med hannem ikke saa snart at kunne fremfares, meget mindre hovedkulds til Enden at kunne iles, have vi baade ladet hannem fordre og ellers venligen indbyde i nogen vores Huse, paa det vi der vidtløftigere med hannem handle og grundeligere af Guds Ord kunde undervise, tilmed formedelst kristelig og kjærlig Sagtmodighed give hannem Aarsag sig ikke over nogens Haardhed at besvære. Og da endelig ved Guds Naade og ved den Helligaands Bistand hannem til denne efterfølgende Bekjendelse bevæget:

1. Adspurdes Herman Krum, om han mente noget at være fornøden til Salighed at vide, uden det alene, som fandtes udi det aabenbarede skrevne Guds Ord? Og hvad han mente om de indvortes Aabenbaringer, som mange søge efter og berømme sig af? Hvortil han svarede, det alene af os at bør annammes, som findes i den hellige Skrift, eftersom end det ogsaa, som en Engel af Himmelen vil sige os, uden Guds Ord, er en forbandet Ting, Gal. 1.

2. Adspurdes han, om han vist mente, de Indskydelser og Aabenbaringer intet at være, som han fandt i sit Hjærte, og dog ikke ere befalede i Guds Ord? Hvortil han svarede Ja.

3. Adspurdes han, om han mente sig selv at være fuldkommen, og at kunne ved sin egen Fuldkommenhed bestaa for Guds Domstol? Hvortil han svarede aldeles Nej og Nej.

4. Adspurdes han, hvorved han da blev salig, og hvorledes han erlangede den sande Fuldkommenhed? Da svarede han, sig stadeligen at tro, at han af Guds Naade ved Troen alene bliver salig.

5. Adspurdes han om den kristelige Kirkes Vilkaar og Fuldkommenhed, om han mente, den saadan Fuldkommenhed og Renhed her paa Jorden at kunne bekomme, at derudi slet ingen onde Mennesker findes skulde? Da svarede han, det at være langt fra, men Klinten iblandt Hveden at skulle voxe indtil den yderste Dag. Sagde og derhos, sig

at kjende mange arrige, onde Anabaptister, som udi Fraadseri og stor Letfærdighed henleve, fortørne Gud storligen og ere den kristne Kirke til daglig Forargelse.

6. Adspurdes han, om han mente, vor Lærdom vrang at være, fordi somme af Præsterne leve uskikkeligen? Hvortil han svarede, Lærdommen ikke at hænge af Præsterne; og udi Holland ogsaa at være mange ugudelige og ubodfærdige Præstemænd etc. Blev han ogsaa adspurt, om han mente, at Gud var Aarsag til Synden og hvis Ugudelighed, der af Mennesken bedrives? Hvilket han aldeles nægtede; sigendes, at Synden kom af Djævelen og vor onde Natur; men det gode kom fra Gud alene. Der han ydermere blev tilspurt, om han troede, at Kristus havde lidt Død og Pine for alle, og om Gud vilde, at alle Mennesker skulde blive salige? Hvortil han svarede, han det fuldkommeligen troede, og sagde derhos, det klarligen at findes i Guds Ord; og han sagde ogsaa, sig at tro, ingen at blive salig, uden de, som tro paa Jesum Christum.

7. Fremdeles adspurdes han, hvorudi han da gik fra vores Kirker og deres sandfærdige Lærdom, og hvad han da saa saare stødte sig paa? Hvortil han svarede: tvende Stykker udi vores Kirker at være, som han ikke kunde begribe og noksom komme tilrette med, nemlig Daabens og Alterens Sacramenter. Og tog saa atter til Catechismum Heidelbergensem, sigendes: her er min Mening.

8. Da paa det man retteligen kunde forstaa hans Mening, adspurde man hannem, hvad hans Mening var om smaa Børn deres Daab, om de skulle døbes? Hvortil han svarede: Ja; bekjendendes sine smaa Børn at være døbte i Helsingør og takkendes Gud derfor.

9. Adspurdes saa, hvad han i Daaben stødte sig paa? Og svarede, sig ikke at kunne komme tilrette med Exorcismo. Hvorfor hannem strax blev derpaa igjen svaret, at han ingenlunde skulde tænke vores Mening at være, at Børnene, som til Daaben fremføres, ere legemlig besat, saadan som han forstod det, men at de ere ellers Synden og Djævelen undergivne.

10. Videre tilspurdes han, om ikke et Barn, saadant som det kom af Moderens Liv, var Vredens Barn? Hvortil han svarede, Ja! Om da ikke samme Barn var Synden, Døden og Djævelen underlagt? hvortil han og svarede Ja! Og blev han saa videre undervist, det at være vores Kirkes Mening, og ikke, som han forstod det, at Barnet skulde være legemlig besat.

11. Adspurdes han, hvad mere han i Daaben stødte sig paa? At det var jo slemt, at mange ugudelige og forargelige Mennesker komme til Funten og staa Fadder og lovede, at de vilde tage sig Barnet an, og gjøre det dog ikke. Sige ogsaa paa Barnets Vegne, at de tro paa Jesum Christum etc., og have dog ingen ret kristen eller sand Tro. Dette kunde Herman ikke forstaa, hvorlunde det kunde lave sig. Hvorpaa hannem blev svaret, at andres Vantro kunde ikke skade Barnet eller forhindre den Hellig Aands Forarbejdelse i Barnens inderste Hjærte. Og blev saa med det samme tilspurt, om han dog mente sig at være foruden Troen, fordi andre havde ingen ret Tro, men levede ilde? Hvorfore han strax svarede: Ingenlunde, men at enhver lever af sin Tro. Rom. 1.

12. Adspurdes han, hvorledes han da mente, at Barnet bekom Troen? Hvortil han svarede, at han ej heller kunde begribe, hvorlunde Barnet kunde bekomme Troen i Daaben, efterdi det hørte dog ikke Ordet, og forstod sig intet derpaa, hvad der taledes. Thi af Ordens Hørelse er Troen etc. Men der denne Sted var hannem om de fremvoxne og gamle forklaret, nøjedes han dermed; thi hannem blev ogsaa foreholden S. Hanses Exempel, som glædede sig i Aanden udi Moders Liv. Dertil med blev han og adspurt, om han mente, sig ikke at have Troen paa det yderste, naar han hverken kunde tale, høre eller forstaa? Hvortil han svarede: Ja¹⁾. Og blev saa videre confirmeret med den loco Gal. 3: de, som er døbt i Christum, haver iført Christum.

13. Blev saa fremtrinet til Alterens Sacramente. Og

¹⁾ Meningen er: Jo, han mente, at han havde Troen, ogsaa naar hans Sandsør sløvedes og hans Tanker forvildedes.

der blev Herman Krum adspurt, om han troede, at Jesu Christi sande Legem og sande Blod, det samme, som blev paa Korsens Træ ofret og udgydet, var sandelig og væsentlig tilstede i Sacramentet? Hvortil han svarede, at han ikke kunde befatte, hvorledes vi bekjende i vores Menigheder, at Christi Legem og Blod er i, med og under Brød og Vin, ligesom vi mente, Christum saaledes der at være indelukt, som han var indelukt i Moderens Liv. Han kunde ikke forstaa det, hvorledes han kunde æde Christi Legem og drikke hans Blod, dersom han var saaledes i, med og under Brød og Vin, som han var i Moders Liv.

14. Paa det han derfor kunde føres af den vrang Mening, blev han strax spurt, om han ikke troede da, hvad S. Povel har skrevet derom, i Sønderlighed det, han havde skrevet 1 Cor. 10: det Brød, som vi bryde, er det ikke Christi Legems Samfund etc. Da sagde han: Ja. Hvorpaa blev strax sagt, at vores Mening var lige den samme som S. Povels er, endog at Ordene ere anderledes. Hvorfore han og adspurdes, om han derfor tænkte, vore Menigheders Mening vrang at være, fordi de taledes nu med een Maade, nu med en anden. Og blev saa adspurt, om han mente, den ene af de 4 Evangelisters Mening at være vrang og usandfærdig, den andens ret, fordi de ofte om den samme Ting taler med adskillige Ord. Hvortil han svarede: Ingenlunde. Og med det samme begjærede nogen Respit at betænke sig.

15. Og paa det alting kunde være des klarere, tilspurdes han saa lidet derefter, om han mente, at Christus, Gud og Mand, var saa langt fra os, som den øverste skabte Himmel, eller som Sol og Maane? Hvortil han svarede: Nej ingenlunde, thi han boer her i mit Hjærte, han haver selv sagt: hvor to eller tre ere forsamlede i mit Navn etc. Item, jeg vil ikke forlade eder faderløse etc.

16. Efterdi han da dette troede, spurdes han videre, om nogen misbrugte Herrens Legem og Blod? Hvortil han svarede, aldeles mange at være, som misbruge Herrens Nadvere og tage sig Christi Legem og Blod til Dommen.

17. Om han da troede, at de ugudelige ogsaa annamme

Christi Legem og Blod? hvortil han svarede, at de annammede vel Christi Legem og Blod, men til Fordømmelse, og det formedelst Troen er borte.

18. Blev saa omsider adspurt, om han da i Jesu Navn vilde gaa til Guds Bord og gjøre efter det Guds Ord, som han nu troede og bekjendte? Hvortil han svarede og begjærede, at hannem maatte tilstedes at holde sig derfra. Blev derfor strax adspurt, om han ikke troede, at alle skulle æde og drikke Christi Legem og Blod, og forkynde hans Død, indtil han kommer? Hvortil at svare han tog i Betænkende.

III. Denne forskrevne Bekjendelse haver han tilforn udi nogen vores Huse gjort, eftersom han derom nogen Gange er undervist og adspurt. Men paa det saadant kunde være des klarere og vissere, er han atter igjen paa Consistorium opfordret, og der i alle Maade for menige Professores bekjendt, som forskrevet staar. Hvorudover vi hannem videre ønsker Guds Naade og Venskab, den Hellig Aands stedse varende Oplysning, og til en sand Gudsfrygt udi den Herre Jesu Christo hannem troligen formanede. — Denne er hans Bekjendelse.

IV. Endelig og til Beslutning er ogsaa denne vores underdanigste Betænkning om for^{ne} Herman Krum, at vi ikke kan eragte hannem saare fremmed at være fra vore Kirkers Mening, saa vidt som vi kan slutte af hans Bekjendelse. Mens dersom han ikke vil gaa til Herrens Nadvere, og derved i det samme Legeme med vores Menigheder mere og mere indpodes, kan vi ikke raade til, at han fremdeles hos os i vore Menigheder forblive skal, efterat saadant strider baade mod Christi Ord og vor kristelige Kirkeordinans. Dog synes ikke uraadeligt, at hannem nogen Tid naadigst bevilges til at betænke sig, om han endda maaske ved Christi Aands Hjælp udi denne kristelige Lærdom videre kan tiltage. [12 Juni 1632]¹).

Konsist. Kopibog 1600—32. Fol. 291—3.

²) Denne Datering findes paa den originale Erklæring, der gjemmes i Geh.-Ark., Aflevering fra Justitsminist., Skab 14, Pakke 8.